

מַדְבֵּר - דִּבְר - מִנְהִיג

א. עיוני פרשה | במדבר, עמ' 121

ומוסיף כח לעומת זה במדורות הטומאה ר"ל:

זהו ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים גו'. כי בצלם אלקים עשה וגו'. שכמו שהוא ית' שמו הוא האלקים בעל הכחות הנמצאים בכל העולמות כולם. ומסדרם ומנהיגם כל רגע כרצונו כן השליט רצונו יתברך את האדם שיהא הוא הפותח והסוגר של כמה אלפי רבואות כחות ועולמות עפ"י כל פרטי סדרי הנהגותיו בכל עניניו בכל עת ורגע ממש כפי שרשו העליון של מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כאלו הוא ג"כ הבעל כח שלהם כביכול.

ואמרו ז"ל באיכה רבתי (בפסוק וילכו בלא כח גו') ר"ע בשם ריב"ס אומר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה כד"א באלקים נעשה חיל. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום כביכול מתישין כח גדול של מעלה דכתיב צור ילדך תשי גו'.

ובכמה מקומות בזה"ק דחובי ב"נ עבדין פגימו לעילא כו'. וכן להיפך כנ"ל. וזש"ה תנו עוז לאלקים. ובזהוהר ר"פ בא ויהי היום ויבאו גו' להתיצב על ה' כד בעאן לקיימא על אינון עובדין דישראל על ה' ודאי קיימין. דהא כד ישראל עבדין עובדין דלא כשרן כביכול מתישין חילא דקב"ה. וכד עבדין עובדין דכשרן יהיבין תוקפא וחילא לקב"ה. וע"ד כתיב תנו עז לאלקים במה בעובדין דכשרן. ולכן אמר לאלקים. וכן באלקים נעשה חיל. שפי' בעל הכחות כולם וכנ"ל:

ג. נפש החיים | שער א, פרק ד

וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעול. אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו. שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אתאבדו ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים.

(*) וקרוב לשמוע שגם זה בכלל כוונתם ז"ל באבות דע מה למעלה ממך. ר"ל עם כי אינך רואה בעיניך הענינים

אכן שתי האפשרויות שמציע הכלי יקר הן שתי פעולות שונות. האחת נעשית בידיים והשנייה בדרך כלל בפה, ושתייהן נזמנו לפונדק עברי אחד - "ויקח". אונקלוס מתרגם כל אחת מהפעולות הללו בפועל שלו שורש שונה. לקיחה גשמית של חפץ בידיים מתורגמת בפועל "נסיב". כגון: "ויקח אברהם את עצי העולה" (בראשית כב, ו) - "ונסיב אברהם", ו"יקח בידו את האש ואת המאכלת" (שם) - "ונסיב בידיה", "נתתי כסף השדה קח ממני" (שם כג, יג) - "סב מיני", ו"יקח האיש נזם זהב" (שם כד, כב) - "ונסיב גברא"; אבל כשהמושא של הפועל "לקח" הוא אדם והוראתו דיבור, שכנוע, פקודה, הנעה - אזי מתרגמו אונקלוס בפועל "דבר". כגון, "ויקח תרח את אברם בנו" (שם יא, לא) - "ודבר תרח", וכן "ויקח אברם את שרי אשתו" (שם יב, ה) - "ודבר אברם", "קח נא את בנך" (שם כב, ב) - "דבר כען ית ברך". גם קיחת בהמות שבדרך כלל אינה בידיים ממש מתורגמת כך "ויקח אברהם צאן ובקר" (שם כא, כז) - "ודבר אברהם"¹.

ב. נפש החיים | שער א, פרק ג

כן בדמיון זה כביכול ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רבי רבוון כחות ועולמות אין מספר. ומסרם בידו שיהא הוא המדבר והמנהיג אותם עפ"י כל פרטי תנועות מעשיו ודבוריו ומחשבותיו וכל סדרי הנהגותיו הן לטוב או להיפך ח"ו.

כי במעשיו ודבוריו ומחשבותיו הטובים הוא מקיים ונותן כח בכמה כחות ועולמות עליונים הקדושים ומוסיף בהם קדושה ואור כמ"ש (ישעי' נ"א) ואשים דברי בפין גו' לנטוע שמים וליסוד ארץ. וכמאמרם ז"ל אל תקרא בניך אלא בוניך כי המה המסדרים עולמות העליוני' כבונה המסדר בנינו ונותנים בהם רב כח.

ובהיפוך ח"ו ע"י מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים. הוא מהרס ר"ל כמה כחות ועולמות עליונים הקדושים לאין ערך ושיעור. כמ"ש (שם מ"ט) מהרסיד ומחריביך וגו'. או מחשיך או מקטין אורם וקדושתם ח"ו.

¹ אמנם לקיחת האייל בעקדה שהיתה, כנראה, בידיים ממש מתרגם אונקלוס "ויקח את האייל" (בראשית כב, יג) - "ונסיב ית דיכרא". והרב קוק פירש: "ויקח את האייל" - שיהיה שלו בתור קניין" (עולת ראייה, ח"א, עמ' צד). גם קיחה של נשואין מתורגמת בלשון זו "ויקח אברם ונחור להם נשים" (שם יא, כט) - "ונסיב אברם ונחור". וכן "כי יקח איש אשה" (דברים כד, א) - "ארי יסב גבר איתתא". שמא ביקש אונקלוס להדגיש בזה, את מוטיב הקניין בפעולת הקידושין.

הנוראים הנעשים ממעשיך. אבל תדע נאמנה. כי כל מה שנעשה למעלה בעולמות העליונים גבוהי גבוהים. הכל ממך הוא על פי מעשיך לאן נוטים. על פיהם יצאו ויבואו:

ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו. לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה. בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלום. הרבה יותר ממה שהחריב נ"נ וטיטוס.

כי הלא נ"נ וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון. ועי"כ היה להם כח לנ"נ וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה. כמו שארז"ל (איכה רבתי) קמחא טחינא טחינת. הרי כי עונותינו החריבו נזה מעלה עולמות עליונים הקדושים. והמה החריבו רק נזה מטה.

... ובזה יובן הכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר גו' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. ופשוטו של מקרא ודאי הוא כתרגומו והוה באדם לרוח ממללא. ור"ל שכאשר היה הגוף לבדו היה עדיין עפר ממש בלא שום חיות ותנועה: וכאשר נופח בו נשמת חיים. אז נעשה איש חי להתנווע ולדבר. ועיין רמב"ן בפ"י התורה. אמנם בקרא ויהי באדם לא כתיב. אלא ויהי האדם לזאת יש מקום לפרשו ע"פי שנתבאר. שהאדם בנשמת החיים שבתוכו. הוא נעשה נפש חיה לרבו עולמות אין מספר. שכמו שכל פרטי הנהגות הגוף ותנועותיו הוא ע"י כח הנפש שבקרבו. כן האדם הוא הכח ונפש החיה של עולמות עליונים ותחתונים לאין שיעור. שכולם מתנהגים על ידו כנ"ל:

ד. נפש החיים | שער א, פרק יג

וכן בענין ההתעוררות שלמעלה ע"י בחי' הדבור אמר עמוס הנביא ע"ה (סי' ד') כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחו כי אמרו בזוהר (לך לך פ"ו ב' ויחי רל"ד ב' ורמ"ט א' יתרו פ' ע"א תזריע נ' ע"ב שלח קס"א א'. ובא"ז ריש דף רצ"ג ובז"ח שה"ש נ"ה ע"ד) שלשון הגדה שייך על רזא דמילתא.

הזהיר כאן את האד' מחמת היותו עתה בזה העו' השפל שאינו רואה ומשיג הבנין או ההריסה חס ושלום הנעשה למעלה בהעולמות מכל דבור ודבור שלו. ויכול להעלות על דעתו ח"ו לומר במה נחשב דבור ושיחה קלה שתפעול שום פעולה וענין בעולם. אבל ידע נאמנה שכל דבור ושיחה קלה שלו לכל אשר יבטא בשפתיו לא אתאביד ואינו הולך לבטלה ח"ו.

וכמ"ש בסבא ק' ע"ב אפילו הבל דפומא אתר ודוכתא

אית ליה וקוב"ה עביד מיני' מה דעביד ואפילו מלה דב"נ ואפילו קלא לא הוי בריקנייא ואתר ודוכתא אית להו לכלא ובפ' מצורע נ"ה א' כל מלה ומלה דאפיק ב"נ מפומי' סלקא לעילא ובקעא רקייעין ועאלת לאתר דעאלת ובר"פ נשא דההו' מלה דאפיק ב"נ מפומיה סלקא ובקעא רקייעין וקיימא באתר דקיימא.

שככל היוצא מפיו יעשה למעלה ומעורר כח עליון. הן בדבור טוב מוסיף כח בכחות הקדושים כמ"ש (ישעי' נ"א) ואשים דברי בפיך גו' לנטוע שמים גו'.

ובזוהר אמור ק"ה א' דלית לך מלה ומלה כו' ומאן דאפיק מלה קדישא מפומיה מלה דאורייתא. אתעביד מניה קלא וסליק לעילא ואתעררו קדושי מלכא עלאה ומתערטון ברישי' וכדין אשתכח חדותא לעילא ותתא וע' באורך בפ' ויקהל רי"ז א' נוראות נפלאות ענין הדיבור של מילין קדישין דאורייתא שכל עלמין נהירין מחדוותא ושמחות וגיל תבאנ' בהיכלין קדישין עלאין ומעטרן להו בעטרין קדישין ועיין בפ' קדושים פ"ה סוף ע"א.

וכן מבואר במקומו' רבות בתיקו' ומכל דבור וקול והבל דאו' או דצלותא נבראים כמה מלאכים קדושים. ובהיפך בדבור אשר לא טוב ח"ו הוא בונה רקייעים ועולמות של שוא לס"ם ר"ל וגורם ח"ו הריסת וחורבן העולמו' סדרי המרכבה הקדושה הנוגעים לשורש הדבור.

ועי' זוהר צו ל"א ב' דהא לית לך טב וביש כו' ואוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה הם רואות כי אין לך דבור שאין לו מקום כי עוף השמים יוליך את הקול וכמה אלפי מארי דגדפי דאחדין לה וסלקין לה למארי דמדין ודיינין לה הן לטוב או להיפך ח"ו כמ"ש בזוהר לך לך צ"ב א'. ובפ' קדושים הנ"ל ולית לך מלה ומלה וכו' וכמה קסטורין מתחברין עמיה דההוא קלא עד דסלקא ואתער אתר דת"ר כו' וכמה מתערין עלי' דההוא ב"נ ווי למאן דאפיק מלה בישא בפומי' ע"ש.

וכתיב (קהלת ה') למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשי ידיך ואמרו (ערכין) גדול האומר בפיו מן העושה מעשה כו'. ואמרו ז"ל (סנהד' צ"ב א') כל המחליף בדבורו כאלו עובד עבודת כוכבים:

ז"ש ומגיד לאדם מה שיחו ר"ל שבעת עמוד האדם לתת דין וחשבון לפניו ית' אז הוא ית' מגיד לו הסוד רזא דמילתא מה שגרם שחו למעלה בעולמות העליונים. כמש"ל שלשון הגדה פי' רזא דמילתא:

